

MUSEOT

JÄ TULEVAISUUS- AJATTELU

Asta Vaittinen, Mona Taipale, Maria Granlund & Leena Paaskoski

LUSTON JULKAISUJA 7

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT

5

ESIPUHE: DYNAAMINEN MUSEO MUUTTAA KULKUSUUNTAA

Leena Paaskoski

7

TULEVAISUUSAJATTELUA MUSEOISSA

Maria Granlund

9

TULEVAISUUSTUUTORIN PÄIVÄKIRJASTA

Asta Vaittinen

13

ERÄKULTTUURIN JUURILLA, TULEVAISUUDEN POLUILLA – TULEVAISUUSAJATTELU UUDEN MUSEON SUUNNITTELUSSA

Mona Taipale

23

LOPPUSANAT

26

VIITTEET

28

LÄHDELUETTELO

30

LIITTEET

32

ALKUSANAT

Tulevaisuusajattelun tulo osaksi Suomen Metsämuseo Luston museokonseptia sai alkunsa 2017–2018 Luston strategiaproessin yhteydessä. Strategiaa varten tehdyissä sidosryhmähaastatteluissa meitä haastettiin liittämään museotoimintaan tulevaisuudentutkimusta. Ajatus jäi vaivaamaan museoammattilaista. Vuosina 2020–2022 Lusto sai mahdollisuuden tehdä yhteistyötä tulevaisuudentutkijoiden ja metsäbiotalouden ennakkoinnin tutkijoiden kanssa. Hankkeen nimeksi tuli Dynamo – Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas ekologisen jälleenrakentamisen työkaluiksi, ja sen kuluessa koko museon kulkusuunta kääntyi kohti tulevaisuutta. Dynamo-hankkeen tulokset on julkaistu oppaana *Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas. Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön (2022)*.

Halusimme Lustossa jatkaa tulevaisuusajattelun konkreettista muotoilua museotyön kiinteäksi osaksi. Ajattelimme, ettei tulevaisuusajattelusta voi tulla museotyötä ilman museoammattilaista, jonka työhön se kuuluu tai ilman toimintatapoja, joissa sitä käytetään. Tulevaisuustuutori-hanke toteutettiin 2022–2023 Museoviraston innovatiivisella rahoituksella kumppanimme Suomen Erämuseosäätiön uutta museota rakentava tiimi. Noin vuoden mittaisen kokeilevan Tulevaisuustuutorin pestin otti vastaan museopedagogi Asta Vaittinen, ja hänen kanssaan uudenlaista museotyötä ideoivat suunnittelija Mona Taipale Suomen Erämuseosäätiöstä ja tulevaisuusasiantuntija Maria Granlund Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta.

Kiitos innovatiivisesta yhteistyöstä ja sen innovatiivisesta rahoittamisesta!

Leena Paaskoski

ESIPUHE: DYNAAMINEN MUSEO

MUUTTAA KULKUSUUNTAA

Leena Paaskoski

Museot mielletään usein menneisyystoimijoiksi, sillä niiden keskeinen tehtävä on tallentaa todisteita menneisyydestä ja vaalia niitä kulttuuriperintönä. Museot dokumentoivat kulttuurin jatkuvaa muutosta, usein jälkikäteen, takautuvana tallentamisena, mutta myös nykydokumentointina. Ennakoiva tallennus, kuten muukin tulevaisuuden muutoksia kohti kurkottaminen on museoissa ollut tähän asti vähäistä.¹

Mikään ei kuitenkaan estä museoita operoimasta koko aikaulottuvuudella, menneisyydestä tulevaisuuteen. Museon määritelmä ei rajaa museotyön kohteena olevaa ajan ulottuvuutta,² ja tulevaisuudesta puhutaan enenevässä määrin museotyön osana. Museoilla on paljonkin kykyjä ja osaamista, joiden avulla ne voivat menneisyytyön ohella tehdä tulevaisuustyötä. Kyse on vain kulkusuunnan muutoksesta: jos museot menneisyyden ilmiöiden tutkimisen ja dokumentoinnin lisäksi panostavat dokumentoinnin tuottamien kokoelmien käyttämiseen yhteiskunnallisesti vaikuttavasti, niiden on pakko kysyä, mihin tarvitsemme kulttuuriperintöä. Miten

kulttuuriperintö auttaa meitä ymmärtämään olennaisia asioita ja rakentamaan tulevaisuutta? Miten menneisyystietoisuus voi lisätä tulevaisuustaitojamme?

Tulevaisuusajattelussa on paljon hyötyä museoiden laajasta näkökyvystä, pehmeästä katseesta, joka nostaa esiin ilmiöiden ja asioiden kontekstit, syy-seuraussuhteet ja keskinäiset riippuvuudet. Museot ovat luotettavia kumppaneita tulevaisuudenkin pohtimiseen. Ne ovat taitavia osallistamaan ja vuorovaikuttamaan ja tarjoavat turvallisen tilan ihmisten kohtaamiselle ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien pohtimiselle. Niiden pitkä aikaulottuvuus auttaa ihmisiä hahmottamaan, miten kaikkina menneisyyden hetkinäkin on ollut huolta, pelkoa ja toiveita tulevaisuudesta, erilaisia vaihtoehtoja ja tavoitteellista vaikuttamista tulevaisuuden suuntaan. Museot ovat hyviä rekonstruoimaan menneisyyksiä toisinaan hyvinkin vähäisten todistuskappaleiden varassa ja representoimaan niitä elämyksellisesti. Ehkä museot voisivat soveltaa tätä kykyä myös tuntemattomien tulevaisuuksien kuvitteluun? Museoiden tehtävä on aina ollut myös

sivistyksen kasvattaminen – näinä aikoina, kurkottaessamme kohti tulevaisuutta, on entistä tärkeämpää, että museot ovat kasvattamassa ekososiaalista sivistystä.³ Ekososiaalisella sivistyksellä tarkoitetaan luonnon ja toisten ihmisten huomioonottamista. Se koostuu erilaisista kokonaisvaltaisista taidoista, kuten kyvystä ymmärtää omien valintojen ja elämäntapojen seurauksia ja toimia kestävää tulevaisuutta tavoitellen.⁴

Tulevaisuus kiinnostaa meitä kaikkia. Menneisyyden esimerkit, joista museot kertovat, osoittavat, että voimme myös vaikuttaa tulevaisuuteen. Viheliäisten ongelmien aikakaudella vaikuttaminen on välttämätöntä. Suomessa on tuhat museota ja 160 ammatillistakin museotoimijaa. Museoita on monenlaisia, valtakunnallisia, paikallisia ja temaattisia, suuria ja pieniä, kulttuurihistoriallisia museoita, taidemuseoita, erikoismuseoita ja luonnontieteellisiä museoita. Niitä on pienillä ja suurilla paikkakunnilla. Museot kiinnostavat ihmisiä ja niitä voi käyttää monin eri tavoin.⁵ Museot muodostavat maan kattavan verkoston, jonka yhteenlaskettu kontaktipinta ihmisiin ja yhteisöihin on valtava. Mikä muu instituutio yhteiskunnassa voisi samalla tavalla tavoittaa ihmisiä kiinnostavilla sisällöillä heidän arjessaan ja lisätä ymmärrystä koko aikajatkumosta ja kulttuurisesta kokonaisuudesta? Museot voivat olla tekemässä tärkeää tulevaisuustyötä ja tuottamassa kestävyysmurrosta yhdessä ihmisten ja yhteisöjen kanssa. Ne voivat olla johdattamassa meitä luontosuhteeseen, kulttuuriin ja elämäntapaan, joka mahtuu luonnon kantokyvyn rajoihin.

Dynaamisen museon konsepti on yhteiskunnallisesti vaikuttavamman museon toimintamalli. Sen kulmakiviä ovat aikaulottuvuus menneisyydestä tulevaisuuteen, elävä perintö ja tulevaisuusperintö sekä tavoitteellinen työ kestäväen tulevaisuuden puolesta. Dynaaminen museo kääntää museon katseen ja kulkusuunnan kohti tulevaisuutta, mutta pitää menneisyyden tiukasti taustapeilissä. Elävä perintö nostaa ihmiset ja yhteisöt museotyön keskiöön, sillä elävä perintö on vain elävissä ihmisissä olevia tietoja, taitoja, maailmankuvia ja toimintaa. Tulevaisuusperintö puolestaan syntyy tässä hetkessä tehdyistä merkityksellisistä teoista, jotka tuottavat kestävyysmurrosta ja sen avulla parempaa tulevaisuutta.⁶

Dynaamisen museon jo testattuja työkaluja ovat tulevaisuusperintöverstaat, joissa osallistujat matkustavat ajassa ja tuottavat tulevaisuusperintöjä, henkilökohtaisia oivalluksia ja päätöksiä uusista, kestävää tulevaisuutta tuottavista elämäntavoista ja toimista. Työkaluja voivat olla monet muutkin tulevaisuusverstaiden ja

tulevaisuustyöskentelyn muodot, jotka istuvat museo-konseptiin. Dynaaminen museo vaalii paitsi todisteita menneisyydestä, myös ihmisissä eläviä tietoja, taitoja ja kestäviä elämäntapoja. Vaikka museota on usein ajateltu säilyttäjänä, aikaulottuvuutta ja kulttuurista prosessia avaava museo on nimenomaan muutoksen tekijä.

TULEVAISUUSAJATTELUA

MUSEOISSA

Maria Granlund

TULEVAISUUSAJATTELUN PERUSTEITA

Tulevaisuus pakenee tarkkoja määritelmiä. Se on avoin ja epävarma, se sisältää erilaisia mahdollisuuksia, jatkuvuuksia, muutoksia ja vaihtoehtoja. Tulevaisuutta ei voi sellaisenaan löytää tai ennustaa, koska ei ole olemassa vain yhtä tulevaisuutta.⁷ Tästä hetkestä käsin tarkasteluna tulevaisuuksia on monia ja erilaisia, emmekä voi varmaksi tietää, millainen tulevaisuus kaikista eri vaihtoehdoista toteutuu. Tässä hetkessä tulevaisuus on oikeastaan olemassa vain aavistuksena tai odotuksena, tulevan ennakkointina.⁸

Tulevaisuudentutkimuksen piirissä tarkastellaan siis maailmaa, tai todellisuutta, jota ei vielä ole olemassa, ja josta ei tästä syystä ole saatavilla tarkkaa tietoa.⁹ Se ei kuitenkaan estä tulevaisuuksista puhumista, niiden kuvittelua tai ennakoimista, päinvastoin. Tulevaisuuksien tarkastelussa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten esimerkiksi haastatteluja, työpajoja, trendianalyyseja, skenaariotyötä, pelillistämistä ja toimintaympäristön analyysia.

Jotkut menetelmät mahdollistavat tulevaisuusajattelun kehittämisen, toiset tulevaisuustiedon luomisen.¹⁰

Voidaan myös ajatella, että teemme ja käytämme tulevaisuuksia eri tavoin.¹¹ Viime vuosina tulevaisuustietoisuuden ja tulevaisuuslukutaidon käsitteitä on kehitetty tarkentamaan suhdettamme tulevaisuuksiin. Tulevaisuustietoisuus kuvaa niitä valmiuksia, joita ihmisillä on tulevaisuuskuvioiden luomiseksi ja käsittelemiseksi. Tulevaisuuslukutaitoa puolestaan voi kehittää analysoidakseen ja kyseenalaistaakseen tulevaisuustietoa.¹²

Tulevaisuuden monimuotoisuutta on yritetty kuvata ja rajata monien eri määritelmien ja luokittelujen avulla. Yksi käytetyimmistä luokitteluista kuvaa tulevaisuuksia tulevaisuustötterön avulla. Mallissa potentiaalinen tulevaisuus hahmottuu ”ennustettuna” (*projected*), jossa tulevaisuus jatkuu nykyhetken tietämyksen mukaisena; ”järjettömänä” (*preposterous*), jonka toteutumiseen ei uskota; ”mahdollisena” (*possible*), joka saattaisi tapahtua; uskottavana (*plausible*), joka voisi tapahtua; ”todennäköisenä” (*probable*), joka todennäköisesti tapahtuu; ”toivottuna” (*preferable*), jonka halutaan tapahtuvan.¹³ On tärkeä olla selvillä siitä, millaisesta tulevaisuudesta kulloinkin puhutaan. Yhden pohtiessa todennäköisiä

tulevaisuuksia hahmottuvat toisen miettimät toivotut tulevaisuudet mahdollisesti hyvinkin erilaisiksi.

Jotkut tulevaisuudet ovat mahdollisempia, järjestö-
määmpiä tai toivottavampia kuin toiset, mutta tämä
on kuvittelijasta kiinni. Yksilöinä meillä on erilaisia,
vastakkaisiakin odotuksia tulevaisuuksista. Myös eri
ihmisryhmät ja yhteisöt voivat ennakoida ja toivoa hyvin
erilaisia tulevaisuuksia, ja tulevaisuuskuvat ovat usein
kulttuurisesti määriteltyjä ja arvolatautuneita.¹⁴ Tästä
syystä tulevaisuuksien kuvitteluun on tärkeä liittää
kriittistä ja eettistä pohdintaa.¹⁵

ERI AIKATASOT

Tulevaisuus, kuten menneisyyskin, kiinnittyy tiukasti
nykyhetkeen niiden muotoutuessa nykyhetken tulkin-
noissa. Tulevaisuuden ja nykyisyyden suhde voidaan hah-
mottaa kaksisuuntaiseksi: ajatuksemme tulevaisuudesta
ohjaavat toimintaamme nykyhetkessä, ja vastavuoroisesti
nykyhetkessä tekemämme päätökset vaikuttavat siihen,
millaiseksi tulevaisuus muotoutuu.¹⁶ Tulevaisuus ei vain
tapahdu meille, vaan voimme vaikuttaa siihen. Tulevai-
suus luodaan nykyhetken valinnoissa.

Tulevaisuuden ja menneisyyden suhdetta voidaan
ajatella niin ikään jatkumona. Menneet valinnat ovat
luoneet nykyisyyden ja ne vaikuttavat yhä osin siihen,
millaiseksi tulevaisuus muotoutuu. Toisinaan mennei-
syyden vaikutusta nykyhetkeen ja erityisesti tulevaan
on vaikea hahmottaa, mutta se tulee ilmi esimerkiksi
polkuriippuvuuden ja jatkuvuuksien kautta. Toisaalta
on tärkeä ymmärtää, että tulevaisuus ei ole pelkkää
menneisyyden jatkumoa, vaan sen muodostumiseen
vaikuttavat myös uudet ilmiöt ja muutosvoimat.¹⁷

Näitä uusia ilmiöitä ja muutosvoimia voidaan pyrkiä
hahmottamaan trendien, megatrendien, heikkojen
signaalien ja mustien joutsenten kautta. Trendit kuva-
vat jo tässä hetkessä hyvin näkyvissä olevia muutoksia,
megatrendit taas isoja ja jo melko todennäköisesti
toteutumassa olevia globaalien tason muutoksia. Heikot
signaalit ovat vaikeammin havaittavissa olevia mer-
kejä tai ensioireita tulevasta, nousevasta muutoksesta.
Mustat joutsenet ovat nykyhetkestä käsin katsottuna
odottamattomia ja erittäin epätodennäköisinä pidettyjä
tapahtumia. Toisaalta muutoksia voidaan hahmottaa
myös tunnettujen ja tuntemattomien vaihtoehtojen
kautta, sekä tunnettujen tuntemattomien ja tiedostamat-
tomien tuntemattomien kautta.

Kuten tästä voidaan huomata, tulevaisuus todella
sisältää yllätyksiä, ja asioita, joita emme osaa ennakoida

tai kuvitella. Toisinaan taas osaamme kuvitella tai
ennakoida, mutta emme usko kuvittelun voivan toteu-
tua. Tulevaisuuksien tarkastelu edellyttääkin erilaisia
kyvykkyyksiä kuten mielikuvitusta, systemaattisuutta,
rohkeutta, hulluttelua, analysointikykyä, herkkyyttä,
jopa matemaattisuutta.

MUSEOT JA MUUTOS

Museoissa on totuttu tarkastelemaan mennyttä. Nyky-
hetki on nähty pian muuttuvaksi menneisyydeksi, josta
yritetään tallentaa osuvimmat osat. Perinteisesti tulevai-
suus ei ole ollut museoiden tähtäimessä. Aikamme suuret
haasteet kuitenkin edellyttävät myös museoilta tulevai-
suuden tarkastelua ja tulevaisuuteen vaikuttamista. Kes-
tävyysaasteisiin vastatakseen museoiden on aiempien
ajallisten kerrosten sijaan osattava yhdistää eri aikatasoja
ja löydettävä omat roolinsa ja vahvuutensa tulevaisuuden
rakentamisessa.¹⁸

Museoiden vahvuutena voidaan pitää suhdetta aikaan
ja kulttuuriin. Museot voivat tehdä näkyväksi kulttuurin
jatkuvan muutoksen ja näin auttaa ymmärtämään kult-
tuurin muutosprosessia ja sen sisältämää muutosvoimaa.
Kulttuurin muutosvoiman avulla ihmiset ja yhteisöt voi-
vat pyrkiä tavoitteellisesti ohjaamaan kulttuurista pro-
sessia kohti toivottuja tulevaisuuksia ja näin tietoisesti
tehdä tulevaisuutta. On huomionarvoista, että kulttuurin
voi säilyttää elinvoimaisena vain tukemalla sen muu-
tosvoimaa. Dynaamisen museon konsepti on kehitetty
vastaamaan juuri tähän muutoksen haasteeseen.¹⁹

TULEVAISUUS MUSEOISSA

Tulevaisuuden luomiseen tarvitaan tietoa menneestä, ja
juuri siksi museot ovat erityisen hyviä paikkoja tulevai-
suuden pohtimiseen ja yhdessä rakentamiseen. Museot
ovat mestareita menneisyyden rekonstruomisessa ja tätä
taitoa voi hyödyntää myös tulevaisuuden tarkastelussa.
Museot voivat tuoda esiin erilaisia tulevaisuuden vaihto-
ehtoja, havainnollistaa muutosten mahdollisuuksia men-
neiden esimerkkien avulla, ja luoda tiloja, jotka rohkaise-
vat ihmisiä tulemaan yhteen, kuvittelemaan rohkeasti, ja
luomaan empatiaan nojaten yhteisiä tulevaisuusvisioita.
Museoissa voidaan jakaa avoimesti näkökulmia, oppia toi-
silta, eläytyä aikajanalla, kuvitella rohkeasti vaihtoehtoja
museokokoelmien ja elävän perinnön avulla, eli merki-
tyksellistä jo olemassa olevaa ja luoda yhdessä uutta.
Dynaamisen museon keskiössä ovat esineiden sijaan
ihmiset, jotka yhdessä museon kanssa merkityksellistävät

museokokoelmia yhä uudelleen ja uusista näkökulmista kulttuurista muutosta tuottaen.²⁰

Museoiden käyttöön kehitetty tulevaisuusperintö-verstaan konsepti ja menetelmä on yksi vaihtoehto auttaa suuntaamaan museon ja sen yhteisöjen katsetta koko aikajanaan menneestä nykyyhetkeen ja tulevaan, ja liikumaan tällä aikajanalla uutta oivaltaen. Tulevaisuusperintö on kulttuuriperinnön muoto, jonka avulla dynaamisessa museossa on mahdollista osallistua kulttuurisen kestävyysmurroksen tuottamiseen yhteiskunnassa.²¹

Kuva 1 Tulevaisuuskuvia Suomesta. Kuvitus Mirka Oinonen.

TULEVAISUUSTUUTORIN PÄIVÄKIRJASTA

Asta Vaittinen

TULEVAISUUSTUUTORIN ENSIASKELEET

Uuteen rooliin astuminen on useimmille meistä jännittävää. Jännityksen voi tuplata, kun kyseessä on tulevaisuustuutorin kaltainen täysin uudenlainen ja ennenkokematon rooli. Onneksi museopedagogin vuoden mittainen kokeilu tulevaisuustuutorina osui mitä otollisimpaan saumaan Luston toiminnassa, sillä tulevaisuusajattelu ja kestäviin

Tulevaisuustuutori on museopedagoginen toimenkuva, rooli tai kyky, jolla tulevaisuusajattelu kiinnitetään ja juurrutetaan kaikkeen museotoimintaan konkreettisella tavalla. Tulevaisuustuutori auttaa museoita ja niiden käyttäjiä yhdistämään menneisyystietoisuutta tulevaisuustaitoisuuteen tavalla, joka tuottaa kulttuurista transformaatiota kohti kestävämpää tulevaisuutta. (Ote hankehakemuksesta)

ratkaisuihin tähtäävä päätöksenteko ovat olleet voimakkaasti esillä museon arjessa jo useamman vuoden ajan. Lusto on osana Dynamo-hanketta vuosina 2020–2021

kehittänyt yhteiskunnallisesti vaikuttavamman *dynaamisen museon toimintamallin*, joka laajentaa museon aikajanaa voimakkaasti menneisyydestä nykyyhetkeen ja tulevaisuuteen. Lisäksi Lustossa on vuodesta 2019 saakka työstyetty museon historian suurimpia muutoksia: ydinnäyttelyuudistusta ja museorakennuksen peruskorjausta. Tulevaisuustuutori-hankkeeseen lähdettiinkin juuri sen takia, että tulevaisuusajattelu saataisiin vuoden aikana juurrutettua arkiseksi tavaksi myös uudistusten jälkeen.

TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAAN KEHITTÄMINEN

Tulevaisuusajattelu tarjoaa museoille mahdollisuuden osallistua ekologiseen jälleenrakennukseen museoiden parhailla kyvyillä ja vahvuuksilla. Yhtenä työkaluna tässä toimii Dynamo-hankkeessa kehitetty *tulevaisuusperintöverstas*, jolla vahvistetaan museon työntekijöiden, käyttäjien ja sidosryhmien kestävyyttä tuottavia tulevaisuustaitoja ja -toimijuutta. Tulevaisuusperintöverstaan

taustalla on ajatus siitä, että museoilla on menneisyystietoa, aikaulottuvuusosaamista ja muutosymmärrystä, joita ne voivat hyödyntää ajankohtaisten haasteiden ratkaisemisessa. *Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas. Käsikirja museoiden ekososiaaliseen sivistystyöhön* on erinomainen opas kaikille museoiden tulevaisuustyöstä ja tulevaisuusperintöverstaasta kiinnostuneille.

Yksi Tulevaisuustuutori-hankevuoden keskeisimmistä tehtävistä oli muokata tulevaisuusperintöverstaasta niin kutsuttu yleisverstasmalli Luston käyttöön. Tulevaisuusperintöverstas oli jo Dynamo-hankkeessa muotoiltu ja testattu toimivaksi työkaluksi, mutta siitä oli mahdollista jalostaa pienillä muutoksilla entistä helpommin toteutettava ja toistettava kokonaisuus.

Vuoden aikana järjestettiin yhteensä neljä tulevaisuusperintöverstasta. Ensimmäisenä toteutettu *Puruveden metsäperintöverstas* Luonnonvarakeskuksen Hiilipolku-hankeelle toimi eräänlaisena lähtöpisteenä yleisverstasmallin luomiselle. Puruveden alueen yrityksille, yhteisöille ja asukkaille suunnatussa verstaassa pohdittiin muun muassa sitä, millainen metsä- ja metsäkulttuuriperintö halutaan jättää tuleville sukupolville ja miten vesiensuojelua, luonnon monimuotoisuutta ja hiilensidontaa edistävää metsätaloutta voisi vahvistaa.

Tulevaisuusperintöverstaan tärkein anti syntyy pienryhmäkeskustelujen aikana. Menneisyyden oppien ja tulevaisuuden kuvittelun kautta osallistujat pääsevät miettimään sitä, millaista tulevaisuusperintöä he haluavat jättää jälkeensä. *Puruveden metsäperintöverstas*

Tulevaisuusperinnöllä tarkoitetaan merkityksellisiä tekoja, joita tehdään nykyhetkessä kestävämmän tulevaisuuden eteen.

osoitti, että pienryhmäkeskusteluja ohjaavat kysymykset on mietittävä tarkkaan ja niiden määrä pidettävä varsin pienenä. Mitä konkreettisempia kysymyksiä osallistujilta osaa kysyä, sitä konkreettisempia tulevaisuusperintöjä he osaavat luoda.

Toinen tulevaisuusperintöverstas järjestettiin Itä-Suomen museoverkostolle (IMU) Varkaudessa. 2020-luvun alussa perustettu verkosto syntyi itäsuomalaisten museoiden halusta vahvistaa keskinäistä yhteistyötään, näkyvyyttään ja yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan. Varkauden verstaan teemaksi nostettiin ”museot ja muuttuva sivistys”, jolla pyrittiin tukemaan verkostossa aiemmin käytyjä keskusteluja museoiden muuttuvista rooleista ja sivistyksen käsitteestä. Lisäksi verstaan tavoitteena oli tutustuttaa Itä-Suomen

museoammattilaisia uuteen menetelmätyökaluun sekä toistensa toimintaan ja tulevaisuudensuunnitelmiin. IMU-verkoston tulevaisuusperintöverstaassa päästiin ensimmäistä kertaa testaamaan hanketiimin hiomia yksityiskohtia ja ohjelmarunkoa (liite 1).

Vuoden kolmas tulevaisuusperintöverstas, *Äänekosken metsäperintöverstas*, järjestettiin yhteistyössä saksalaisen väitöskirjatutkija Jana Holzin ja Äänekosken museon kanssa. Kaikille äänekoskelaisille avoin versta vei osallistujansa paikkakunnan rikkaaseen metsämenneisyyteen sekä herätteli pohtimaan sen tulevaisuutta. Puruveden ja Äänekosken metsäperintöverstaita yhdisti osallistujien kiintymys omaan kotiseutuun ja sen metsiin. Molemmissa verstaissa tuli ilmi osallistujien huoli paikkakuntien tulevaisuudesta, mutta samalla myös voimakas tahto tehdä kestäviä ja järkeviä valintoja paremman tulevaisuuden eteen. Parhaimmillaan tulevaisuusperintöverstas voikin toimia herättelijänä yhteisöille ja kannustaa heitä toimimaan toivotunlaisen tulevaisuuden eteen.

IMU-verkoston testaama museoiden tulevaisuusperintöverstas toteutettiin vielä samalla ohjelmarungolla ja materiaaleilla Suomen Erämuseosäätiön ja Luston työntekijöille hankekauden loppupuolella. Hankevuoden aikana saatujen kokemusten ja kehittämisen jälkeen tulevaisuusperintöverstas on nyt osa Luston palveluvalikoimaa. Verstaan voi varata osaksi museokäyntiään Punkaharjulla tai tilata paikanpäälle omaan organisaatioon. Lapsille ja nuorille kohdennetun tulevaisuusperintöverstaan ideointi alkoi myös hankevuoden aikana, ja kehittelytyön tuloksia päästäneen testaamaan jo vuoden 2024 aikana.

TULEVAISUUDEN METSÄAMMATTILAINEN

Luston uudessa ydinnäyttelyssä on kaikille museokäyttäjille avoin vuorovaikutteinen tulevaisuustila, joka mahdollistaa metsäammattilaisuuden ja metsäalan tulevaisuusvisioinnin. Tilan sisällöt tuotettiin nykypäivän metsäammattilaisia ja alan opiskelijoita osallistaen. Heiltä kerättiin verkkokyselyn (liite 2) kautta 2070-luvun metsäammattilaisten henkilökuvia, jotka tarinallistettiin ja kuvitettiin visuaalisesti inspiroiviksi esityksiksi. Henkilökuvat tallennettiin myös osaksi Luston kokoelmia.

Ihmisellä on luontainen kyky ennakoida tulevaa, sillä monet asiat ovat hitaasti muuttuvia ja usein myös ennalta arvattavia. Teemme oletuksia tulevaisuudesta koko ajan, monesti jopa tiedostamattamme. Tulevaisuuden ennakointi vaatii kuitenkin aktiivista ajattelutyötä ja

VINKKEJÄ TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAAN OHJAAJALLE

Tulevaisuusperintöverstas on helppo toteuttaa valmiin ohjelmarungon ja materiaalien avulla. Tulevaisuustuutorin takataskuun on omien verstaskokemusten jälkeen jäänyt erilaisia vinkkejä, oppeja ja havaintoja, joista voi olla hyötyä niin ensikertalaiselle kuin jo useammankin verstaan ohjanneelle henkilölle.

1. Ohjaajan kannattaa varata jokaisen tulevaisuusperintöverstaan sisällön ja tavoitteiden sisäistämiseen reilusti aikaa. Kulloisenkin verstaan tavoitetta tukevat aineistot, kysymykset ja materiaalit pitää valmistella huolella.
2. Isompi osallistujamäärä vaatii useamman ohjaajan. Kymmenen hengen porukka menee vielä yhdellä ohjaajalla, mutta sitä suuremmalle ryhmälle kannattaa varata toinen henkilö jakamaan vetovastuuta.
3. Pienryhmäkeskusteluissa verstaan ohjaajan tehtävänä on ensisijaisesti kuunnella ja tarvittaessa auttaa keskustelua eteenpäin. Ennen verstaasta kannattaakin miettiä apukysymyksiä, joilla ennenaikaisesti tyrehtyvää keskustelua saadaan jatkumaan.
4. Tulevaisuutta voimme vain ennakoita, mutta kenelläkään meistä ei ole varmaa tietoa siitä, millä mallilla maailma on 50 tai 200 vuoden päästä. Tämän vuoksi myös erilaiset tulevaisuusvisiot ovat samantarvoisia, eikä ohjaajan tule koskaan tyrmätä villiäkään tulevaisuusajattelua.
5. Aikataulusta kannattaa pitää tarkasti kiinni, jotta versta ei pääse venymään liian pitkäksi. Jos aikataulu on tiukka, kannattaa ennemmin lyhentää aistiharjoituksiin ja tarinoihin käytettävää aikaa kuin nipistää sitä ryhmätyöskentelystä.
6. Osallistujille kannattaa kertoa pienryhmäkeskusteluun käytettävä aika ennen työskentelyn alkua. Ohjaajan on hyvä käyttää esimerkiksi puhelimen ajastin-toimintoa tai herätystä apunaan pienryhmätyöskentelyn aikana. Jos ohjaajia on useampi, voi yksi keskittyä toimimaan ajanottajana.
7. Pienryhmäkeskustelujen oivalluksia ja tuloksia kannattaa kirjata ylös. Muistiinpanoja voi tehdä esimerkiksi fläppitaululle, post-it-lapuille, kertakäyttöpyöytäliinoille, pienille liitutauluille tai virtuaalisille valkotauluille (mm. Miro ja Jamboard).
8. Tulevaisuusperintöverstaasta voi hyvin toteuttaa myös ulkona. Aistiharjoitukset on helppo toteuttaa luonnon helmassa esimerkiksi puihin nojaten tai lintujen laulua kuunnellen. Pienryhmätyöskentelyn muistiinpanoja varten voi varata jokaiselle ryhmälle esimerkiksi pienen ruutuvihkon.
9. Verkkototeutuksenakin tulevaisuusperintöverstaasta kannattaa kokeilla. Verkkoverstaassa kannattaa aistiharjoitusten ja tarinoiden toteutuksessa hyödyntää monimediaisuutta. Lisäksi jokaisessa pienryhmässä on hyvä olla oma ohjaaja fasilitoimassa keskustelua.
10. Tuntemattoman tulevaisuuden kuvittelu voi olla joskus vaikeaa ja pelottavaakin. Jotta osallistujille jäisi verstaasta toiveikas olo, kannattaa jokaista pyytää miettimään yksi konkreettinen arkinen tapa tai teko, jolla he pystyvät rakentamaan toivotunlaista tulevaisuutta. Tulevaisuusperintöverstaassa haetaan oikeasti tulevaisuusperintöä synnyttäviä oivalluksia ja päätöksiä.
11. Lähetä osallistujille lyhyt koonti verstaasta annista ja heidän luomastaan tulevaisuusperinnöstä. Näin heille jää myös konkreettinen muisto osallistumisestaan.

ymmärrystä menneisyyden tapahtumista. Metsäammatilaisten henkilökuvien keruussa oli tavoitteena saada osallistajat ensin pohtimaan sitä, miten metsät ja metsäala ovat muuttuneet aikojen saatossa. Tämän jälkeen heidän tuli miettiä, miksi asiat ovat menneet niin kuin ovat menneet ja mitkä ovat olleet muutosten vaikuttimia. Näiden kysymysten kautta osallistujille tuli ymmärrys syy-seuraussuhteista ja niiden vaikutuksesta nykyhetkeen. Tämän oivalluksen kautta tulevaisuuden ajattelu ei tunnu enää yhtä abstraktilta ja vaikealta.

Tulevaisuuden metsäammattilaisten henkilökuvia pyydettiin visioimaan hyvin konkreettisiin asioihin johdattavilla kysymyksillä. Nykypäivän metsäammatilaisia ja opiskelijoita pyydettiin miettimään muun muassa sitä, mitä 2070-luvun metsäammatilainen on opiskellut, millainen on hänen tavanomainen työpäivänsä ja millaisten organisaatioiden kanssa hän tekee yhteistyötä. Vastauksista kävi ilmi sekä syvälinen menneisyyden ymmärtäminen että yllättävänkin realistisen, mutta positiivisen tulevaisuuden kuvittelu. Henkilökuvien luomien tulevaisuusvisioiden mukaan viidenkymmenen vuoden kuluttua maassamme työskentelee esimerkiksi ilmastonmuutostarkkailijoita sekä metsäsuhdekasvattajia. Metsäasiantuntijoita ja metsänhoitajia tarvitaan edelleen, mutta heidän toimenkuvansa ovat muuttuneet jonkin verran tästä päivästä. 2070-luvulla automaatio nimittäin hoitaa rutiinit niin hyvin, että ammatilliset saavat keskittyä analysointiin, suunnitteluun ja ihmishuhdetaitoja vaativiin töihin.

Ajattelumme on monesti melko kapeaa ja omaan taustaamme sidottua, mikä on hyvin inhimillistä. Parhaimmista tapauksista tulevaisuuden visiointi voikin avartaa ajatteluamme ja auttaa näkemään uusia mahdollisuuksia myös nykyhetkessä. Lisäksi erilaisten vaihtoehtojen pohtiminen auttaa meitä valmistautumaan erilaisiin tulevaisuuksiin. Tulevaisuusajattelu on taito, jota jokainen meistä pystyy aktiivisesti refleктоimaan ja kehittämään. Ajattelun muutokset voivat parhaimmillaan sysätä liikkeelle myös muutoksen toiminnassamme ja valinnoissamme: ymmärrämme, että voimme oikeasti vaikuttaa halutun tulevaisuuden saavuttamiseen.

MUSEOSUUNNISTUS

Tulevaisuustuutorivuoden aikana toteutettiin myös tulevaisuusteemainen museosuunnistus (liite 3) Lustossa käyneille yläkoululaisille. Suunnistuksessa pyrittiin huomioimaan historian saatossa tapahtuneet muutokset mahdollisimman yksinkertaisten ja havainnollistavien

esimerkkien avulla. Luston näyttelyyn sijoitettiin rasteja, jotka sijaitsivat erilaisten näyttelyesineiden, videoiden ja kuvien yhteydessä. Koululaisten tehtävänä oli tutustua rastilta löytyvään sisältöön ja pohtia sen perusteella tulevaisuudessa tapahtuvia muutoksia ja omia toiveitaan tulevaisuuden suhteen. Koululaiset pääsivät pohtimaan muun muassa sitä, millaisia metsiä tulevaisuuden Suomessa on, mihin puuta tulevaisuudessa käytetään ja millaisen metsään liittyvän uutisotsikon he haluaisivat lukea vuonna 2050.

Suunnistus on museoiden yleisesti käyttämä osallistava konsepti, mutta tulevaisuuden visiointi tuo suunnistukseen mukaan uudenlaisen näkökulman. Museo on monelle lapselle ja nuorelle inspiroiva ja koululuokkaa innostavampi oppimisympäristö. Uusimmissa perus- ja toisen asteen opetussuunnitelmissa tulevaisuustaitojen harjoittaminen mainitaan esimerkiksi eri oppiaineiden yhteydessä ja niihin integroiden. Tulevaisuusoppimisessa ja -opettamisessa museoilla onkin valttikortti hihassaan, sillä ne pystyvät tuomaan abstraktin tulevaisuuden hahmottamisen hyvin konkreettiselle tasolle. Monimediaiset näyttelysisällöt, aikajaksumon ja erilaisten syy- ja seuraussuhteiden hahmottaminen sekä vuorovaikutus ja osallistuminen kehittävät niin luovuutta kuin kriittisyyttäkin. Lustossa järjestetyn tulevaisuusteemaisen museosuunnistuksen kokemukset ja palaute olivat niin positiivisia, että konseptista tehtiin pysyvä toimintamuoto.

Tulevaisuuden metsäammatilaisten henkilökuvat ja museosuunnistus ovat oivallisia ja varsin vaivattomasti toteutettavia esimerkkejä museon käyttäjien ja sidosryhmien osallistamisesta tulevaisuusajatteluun. Museot mielletään yhä usein pelkästään menneisyystoimijoina, mutta tuomalla tulevaisuusajattelun osaksi näyttely-, yleisö- ja sidosryhmätyötään museot voivat osoittaa monipuolisen toimijuutensa ja aktiivisen roolinsa tulevaisuustaitojen opettajana.

TULEVAISUUSTILA

Luston ydinnäyttelyn Savotta-osioon näyttelyuudistuksen yhteydessä rakennettu tulevaisuustila toimii työpaja- ja kokoustilana noin 15 hengen tilaisuuksille sekä tarjoaa kävijöille mahdollisuuden olla mukana visioimassa tulevaisuuden metsäalaa ja metsäammatillaisuutta. Samalla tila haastaa kävijöitä pohtimaan, mitkä ovat metsäalan vetovoimatekijöitä tulevaisuudessa, millaisia uusia haasteita alalla kohdataan ja millaisia valmiuksia metsäammatilaisilta tulevaisuudessa vaaditaan.

Tulevaisuusperintöverstas:

Museoverkosto ja muuttuva sivistys
Varkaus 22.3.2023

Jossakin vaiheessa tieto korvaa olettamuksen ja ns. pehmeät arvot kohtaavat kovia

Yhteisöllinen toiminta ja yhteistyö ei synny itseisarvoiseksi osaksi museotyötä itsestään: se *rakennetaan* nyt

Museo yhteisöllisyyden, ylisukupolvisuuden, tietojen ja taitojen, jaetun asiantuntijuuden, sosiaalisen pääoman tukemisen mahdollistajana

Digitaalisuus museonäyttelyissä: Opetammeko me omalla toiminnallamme yleisön haluamaan kestäättömiä ratkaisuja? Onko tulevaisuudessa esineet digitaalisesti mallinnettuna, kokoelmat vain diginä?

Kuuden K:n periaate

1. Käytännöllisyys
2. Kekseliäisyys
3. Käytettävyys
4. Köyhäily
5. Kierrätys
6. Kestävyys

Arvomuutos: luonnolla, eläimillä jne. on itseisarvo. Kaikki lajit tasa-arvoisia; museo ei ole pelkästään ihmisiä varten

Kestävän kehityksen näkökulma myös tekemisen ja osaamisen kontekstissa yksilötasolla / työyhteisötasolla. Korjaamiskulttuurin omaksuminen osaksi arkipäivää, ei vain "näytösluontoisena" -> tietojen ja taitojen jakaminen

Kuva 2 Tulevaisuusperintöverstaan osallistujille lähetettävä kooste työpajan annista voi yhtä hyvin olla lyhyt tekstimuotoinen referointi kuin visuaalisesti inspiroiva huoneentaulukin. Nosta koosteessa esille verstaassa syntyneitä oivalluksia ja esimerkkejä tulevaisuusperinnöstä.

Tulevaisuustila on yksi esimerkki siitä, miten museo voi tuoda tulevaisuusajattelun osaksi toimintaansa ja tarjontaansa. Vaikka tulevaisuusteemat näkyvätkin yhä enemmän museoissa, voi kokonaisen tulevaisuustilan kokeminen olla vielä museovieraalle yllättävää ja odottamatonta. Museo onkin parhaimmillaan kokemuksellinen ja kokonaisvaltainen ympäristö, joka ei ainoastaan tarjoa tietoa ja elämyksiä, vaan myös haastaa kävijän ajattelua. Tulevaisuustilan ei tarvitse olla pysyvä fyysinen paikka museossa. Se voi yhtä hyvin myös olla pop up -näyttely, tapahtuman yhteydessä järjestetty työpaja tai vaikka tulevaisuusvisioita keräävä sanapilvi museon nettisivuilla. Tulevaisuustilassa ratkaisevaa on museon halu, kyky ja tarve herättää käyttäjäryhmien kiinnostusta tulevaisuusteemoihin.

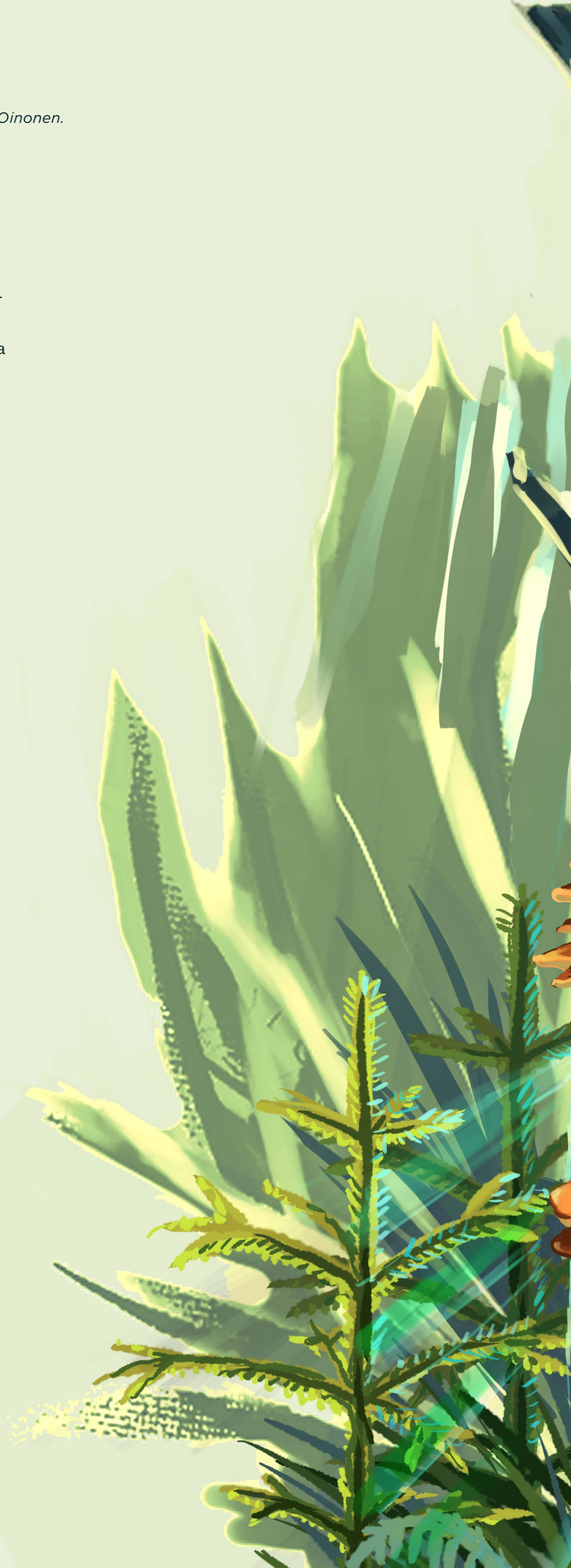
TULEVAISUUSKUVITUKSIA

Tulevaisuuden visiointi saa mielikuvituksen laukkaamaan villisti. Käymme helposti kuvittelemaan erilaisia dystopioita ja utopioita, sillä äärimmäisyyksiä on kiinnostavampaa miettiä kuin todennäköisempiä, hitaasti tapahtuvia muutoksia. Tulevaisuuslukutaidolla onkin tässä kohdassa tärkeä tehtävä, sillä se opettaa meitä tunnistamaan tulevaisuuden trendejä sekä auttaa meitä käsittelemään tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta. Lisäksi taitoon sisältyy myös kyky sopeutua muutoksiin ja innovoida uusia ratkaisuja tulevaisuuden haasteisiin. Mitä paremmat tulevaisuuslukutaidot meillä on, sitä helpommin pystymme visioimaan mahdollisia tulevaisuuksia, mutta myös hyväksymään sen, että tulevaisuus on kaikesta huolimatta epävarma ja arvaamatonkin.

Osana Luston laajempaa tulevaisuustyötä museon käyttöön tilattiin tulevaisuuskuvituksia, joita pystytään hyödyntämään monipuolisesti eri käyttötarpeisiin.

Miltä tulevaisuusteemainen yleisötyö teidän museossanne voisi näyttää?

Yhdessä kuvittajan kanssa ideoituihin kuviin haluttiin monipuolisia ja eri tavoin pysäyttäviä tulevaisuudenvisioita. Millaisia eläin- ja kasvilajeja löytyy Suomen luonnosta tulevaisuudessa? Muuttuvatko tutut kansallismaisemamme tulevaisuudessa? Palaammeko takaisin luonnollisempaan ja yhteisöllisempään elämäntapaan? Entä löydämmekö tulevaisuuden Suomesta suljettuja ja suojeltuja metsäalueita, jonne ihmisillä ei ole asiaa? Tulevaisuuskuvitukset ovat hyvä ja helppo tapa

harjoittaa tulevaisuuslukutaitoa ja kykyämme arvioida erilaisia tulevaisuuden skenaarioita. Ehkä riittävän pysäyttävä tulevaisuuden visualisointi antaa myös aineksia toiminnalle?

Museot operoivat usein konkreettisella kulttuuriperinnöllä, menneisyyden esineillä ja valokuvilla. Ne auttavat meitä ymmärtämään kehityskulkuja ja konteksteja. Tulevaisuudesta meillä ei ole vielä todisteita. Museon kokoelmiin liitetyt tulevaisuuskuvat ovat keino inspiroitua tulevaisuuden mahdollisista kehityskuluista ja voivat vahvistaa halua vaikuttaa tulevaisuuden kulkuun. Tulevaisuuskuvitukset tuovat siis menneisyyden kuvien rinnalle uuden näkökulman ja täydentävät näin aikaulottuvuuden tarkastelua. Tulevaisuuskuvitukset ovat konkreettinen työkalu Luston tekemään tulevaisuustyöhön, ja ne sopivat osaksi näyttelyjä, työpajoja sekä julkaisuja.

TULEVAISUUSTUUTORIN TULEVAISUUSPERINTÖ

Tulevaisuustaitoisuus ja uudenlaisen ajatustavan omaksuminen ei onnistu sormia napsauttamalla, vaan se vaatii aktiivisen reflektoinnin lisäksi myös aktiivista opiskelua. Tulevaisuusajatteluun ja kestäväan kehitykseen on varsin helppo perehtyä tänä päivänä: erilaisia opintokokonaisuuksia, kursseja, seminaareja ja kirjallisuutta on tarjolla todella runsaasti. Tulevaisuustuutori ehti vuoden aikana osallistua muun muassa yhteensä 12 tulevaisuusaiheiseen webinaariin sekä raapaista tulevaisuudentutkimuksen pintaa. Lähteiden runsaudenpulassa hämmentyy helposti, joten tulevaisuusteemaan tutustuminen kannattaa aloittaa museoalalle kohdennettujen koulutusten ja seminaarien sekä Turun yliopiston kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen julkaisujen kautta. Myös Sitran tilaisuuksia ja tapahtumia kannattaa seurata tiiviisti.

Lustossa tulevaisuustuutori on ennen kaikkea ajattelutapa.

Uuden roolin kokeilu ja kehittäminen vaatii paljon niin itsereflektointia kuin ajatusten vaihtamista toisten ihmisten kanssa. Tulevaisuustuutorin apuna toimi hankevuoden ajan hanketiimi, jonka kokemus museoalalta sekä tulevaisuudentutkimuksesta osoittautui useaan kertaan arvokkaaksi. Omanlaisenaan, tärkeänä sparraajana toimi myös työyhteisö Lustossa, joka suhtautui kiinnostuneena ja tukeaan tarjoten tulevaisuustuutorin työskentelyyn. Museoissa onkin luontevaa, että

tulevaisuusajatteluun perehtyy ja sitä pitää yllä nimenomaan museopedagogi, jonka toimenkuva lävistää koko museotoiminnan.

Tavoite siitä, että hankevuoden jälkeen tulevaisuusajattelu olisi juurtunut – tai ainakin juurtumassa – Luston arkeen näyttäisi toteutuneen. Tunteeseen ei kuitenkaan saa tuodittautua liikaa, sillä tulevaisuutta ylläpitävä ajattelutapa saattaa nopeasti unohtua ilman sen aktiivista huomioimista. Ihannemaailmassa museoissa olisi kestävyysasioiden ja paremman tulevaisuuden eteen kokopäiväisesti työskentelevä tulevaisuusajattelun ammattilainen. Vuosi tulevaisuustuutorina kuitenkin osoitti, että toimenkuvan tai roolin sijasta tulevaisuustyö voi yhtä hyvin olla – ja onkin – kenen tahansa omaksuttavissa oleva ajattelutapa ja taito. Toivottavaa olisikin, että jokainen museotyöntekijä löytäisi sisältään pienen tulevaisuustuutorin, joka tekisi jokapäiväisessä työssään aktiivista tulevaisuusperintöä.

Kuva 4 Tulevaisuuskuvia Suomesta. Kuvitus Mirka Oinonen.

ERÄKULTTUURIN JUURILLA, TULEVAISUUDEN POLUILLA - TULEVAISUUSAJATTELU UUDEN MUSEON SUUNNITTELUSSA

Mona Taipale

Suomessa on tällä hetkellä vireillä useita uusia museoita tai museouudistuksia. Yksi niistä on Imatralla suunnitteilla oleva valtakunnallinen Erä- ja luontokulttuurimuseo, jonka on määrä avautua lähivuosina. Uusia valtakunnallisia museoita perustetaan harvoin, joten suunnittelutyö on ainutlaatuista ja siinä on osattava katsoa pitkälle tulevaisuuteen. Mitä kaikkea tuleva Erämuseo voi olla seiniensä sisä- ja ulkopuolella? Mikä on se viesti ja maailmankuva, jota museo haluaa välittää? Millaiseen maailmaan museo rakentuu ja miten varmistetaan, että se on edelleen relevantti vaikkapa vuonna 2040? Millainen ylipäänsä on tulevaisuuden museo?

Muun muassa näitä kysymyksiä pohditaan Erämuseon suunnittelu- ja konseptointityössä, jota on tehty yhdessä eräkulttuurin, kuten retkeilyn, kalastuksen ja metsästyksen, asiantuntijoiden sekä museoalan ammattilaisten kanssa. Mukana on ollut myös esimerkiksi eri alojen tutkijoita, luonto- ja matkailualan yrittäjiä, aluekehittäjiä ja tulevaisuudentutkijoita. Jatkossa suunnittelussa vahvistetaan erityisesti lasten ja nuorten osallisuutta.

Kiinnostavan, ajassa elävän ja tulevaisuusorientoituneen museon synnyttämiseen tarvitaan monipuolisia näkökulmia. Nykyaikaiset museot avautuvat vahvasti ulospäin ja tekevät monenlaista yhteistyötä museon käyttäjien ja ympäröivien yhteisöjen kanssa. Voikin sanoa, että museokentän perinteinen asiantuntijatyö on muuttunut kohti eri toimijoiden kanssa jaettava asiantuntijuutta.

Museo-sanasta ei useinkaan tule ensimmäisenä mieleen tulevaisuus, sillä museot mielletään vahvasti menneisyystoimijoiksi. Niiden vahvuudeksi voidaan kuitenkin määritellä aikaulottuvuusosaaminen, kyky katsoa tulevaisuuteen menneisyystietoa hyödyntäen. Tulevaisuustieto koostuu menneisyyden ja nykyhetken faktoista ja tulkinnoista sekä tulevaisuutta koskevista näkemyksistä. Tästä näkökulmasta katsottuna museoilla on potentiaalia nousta nykyistä näkyvimmiiksi ja vaikuttavimmiksi tulevaisuustoimijoiksi, jotka voivat hyödyntää aikaulottuvuusosaamistaan ja muutosymmärrystään ajankohtaisten yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen.

Kuva 5 Illoisia IMU-verkoston jäseniä Varkauden tulevaisuusperintöverstaassa. Kuvaaja Mona Taipale.

Miten suunnitteilla oleva Erämuseo katsoo tulevaisuuteen? Erämuseon visiona on olla kaikille saavutettava elämys, jossa voi kokea suomalaisen erä- ja luontokulttuurin juuret sekä pohtia luonnon merkitystä nyt ja tulevaisuudessa. Erämuseo kertoo ja rakentaa suomalaisten luontosuhteiden tarinaa eräkulttuurin näkökulmasta. Luontosuhteella tarkoitetaan henkilökohtaisen luontokäsityksen ohella kokemuksellista, emotionaalista ja toiminnallista luontosuhdetta, joka rakentuu läpi elämän.

Luontosuhteet ja -käsitykset muuttuvat ajassa. Erämuseon suunnittelutyössä on tunnistettu keskeisiä muutostoimia, jotka tällä hetkellä vaikuttavat suomalaisten luontosuhteisiin ja eräkulttuuriin. Muutosvoimatyön taustalla ovat Sitran vuonna 2023 julkaisemat megatrendit. Muutosvoimiksi määriteltiin digitalisoituminen, ekologiset kriisit, matkailun muutos sekä muuttuva suomalaisuus. Digitalisaatio, erityisesti tekoälyn kehitys on kiihdyttänyt ja tulee kiihdyttämään muutosvauhtia myös museotyössä. Ekologiset kriisit, kuten ilmastonmuutos ja luontokato, on huomioitava kaikessa toiminnassa.

Matkailussa suunta on kohti ekologisempaa matkailua ja erä- ja luontomatkailun suosio on ollut viime vuosina nousussa. Myös suomalaisuus muuttuu, kun väestö ikääntyy ja monikulttuuristuu.

Erämuseo haluaa toiminnassaan huomioida ja tuoda esiin muutosten mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia sekä kutsua kaikenikäisiä pohtimaan elämäntaiteista luontosuhdettaan ja sen vaikutusta niin omaan kuin planeetan hyvinvointiin. Museo on ekososiaalisen sivistyksen puolella ja haluaa lisätä ymmärrystä ihmisen ja luonnon välisestä kestävästä vuorovaikutuksesta. Samalla museo synnyttää yhteiskunnallista keskustelua ja tarttuu siihen rohkeasti ja avoimesti. Lisäksi museo tallentaa ja vahvistaa elävän eräkulttuuriperinnön monimuotoisuutta ja lisää sen näkyvyyttä yhdessä yhteisöjensä kanssa.

Ajassa, jossa elämme, on paljon ilmastoon, luontokatoon ja muuhun maailmantilanteeseen liittyvää huolta. Erämuseon suunnittelussa on ajateltu, että tuleva museo voi valinnoillaan, näkökulmillaan ja toiminnallaan olla osaltaan luomassa toivoa, auttaa museon käyttäjiä

oivaltamaan asioita itsestään ja ympäristöstään sekä tukea vastuullisen ajattelun kehittymistä. Monipuolisten sisältöjen ja toimintojen kautta museossa voidaan pohtia sitä, miten yksilöt ja yhteisöt voivat vaikuttaa tulevaisuuden muotoutumiseen. Henkilökohtaiset oivallukset johtavat parhaimmillaan aktiiviseen toimintaan kestävämmän tulevaisuuden eteen.

Tulevaisuuden museot ovat vahvasti verkottuneita paitsi yhteisöihinsä myös keskenään. Erämuseo on jo suunnitteluvaiheessa osa muun muassa itäisen Suomen museoiden IMU-verkoston, jonka puitteissa vahvistetaan museoiden sisäistä yhteistyötä, ulkoista näkyvyyttä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Erityisen tiivis yhteistyö rakentuu Suomen Metsämuseo Luston kanssa. Yhdessä nämä luonnon omat valtakunnalliset museot haluavat kiinnittää huomiota kestäviin luonto- ja metsäsuhteisiin, puolustaa ekososiaalista sivistystä ja vauhdittaa kulttuurin murrosta. Konkreettinen yhteistyö aloitetaan museoiden yleisötyöhön liittyvällä strategiatyöllä. Tammikuussa 2024 molempien museosäätiöiden työntekijät kokoontuivat Suomen Metsämuseo Lustoon tulevaisuusperintöverstaaseen työskentelemään yhteisen tulevaisuusnäkökuvan äärelle.

Tulevaisuustuutori-hankkeessa on kehitetty museoiden tulevaisuustyöskentelyn työtapoja, toimintamuotoja ja toimenkuvia. Turun yliopiston alainen tulevaisuusohjauskokonaisuus vahvisti ajatusta museosta tulevaisuustoimijana. Tulevaisuuden museo voi olla vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja, yhteisöllisyyden edistäjä ja alusta monipuoliselle keskustelulle ja toiminnalle. Museot voivat myös osaltaan tukea tulevaisuuslukutaidon kehittymistä. Tulevaisuuden museo voi hyödyntää aikaulottuvuusosaamistaan erilaisten tulevaisuusvaihtoehtojen visioinnissa ja tätä kautta tukea käyttäjiään tekemään haluttuun suuntaan johtavia päätöksiä niin yksilö- kuin yhteiskuntatasolla ja globaalisti. Kriittinen, luova ja vaihtoehtoja näkevä tulevaisuusajattelu on tärkeä tämän päivän ja tulevaisuuden taito.

LOPPUSANAT

Museot ovat koko olemassaolonsa ajan opettaneet ihmisille menneisyyslukutaitoa. Tämä perustehtävä ei tule koskaan katoamaan, sillä historian tunteminen ja kulttuuriperinnön vaaliminen ovat välttämättömiä nykyisyyden ymmärtämisen lisäksi myös tulevaisuuden ennakkoinnin kannalta. Jatkossa tulevaisuustaitojen opettaminen nousee menneisyyslukutaidon rinnalle entistä vahvemmin. Museot tarjoavatkin mitä parhaimman oppimisympäristön tulevaisuuslukutaidon kehittämiseen monitieteisen lähestymistavan, kokemuksellisen ja osallistavan oppimisen sekä aikaulottuvuuden hahmottamisen kautta. Museot ovat jo tällä hetkellä varsin tulevaisuusorientoituneita toimijoita. Ne tarjoavat käyttäjilleen koko ajan enemmän tietoa ja taitoja tulevaisuuden haasteiden ja mahdollisuuksien ymmärtämiseksi sekä auttavat heitä tekemään parempia päätöksiä nykyhetkessä. Museoilla onkin valtavasti potentiaalia todellisen muutoksen tekijöinä ja kestävämmän tulevaisuuden suunnannäyttäjinä.

VIITTEET

- 1 Ks. Ekosaari et al. 2013, 15–20.
- 2 ICOM Finland 2023.
- 3 Paaskoski et al. 2022, 15–16.
- 4 Miettinen 2020.
- 5 Museovirasto 2023.
- 6 Paaskoski et al. 2022.
- 7 Amara 1981; Bell 1997, 150–154; Masini 1993.
- 8 Ks. esim. Miller 2018; Jouvenel 1967, 28.
- 9 Lätti et al. 2022, 314; ks. Jouvenel 1967, 3–6.
- 10 Ks. esim. Ahvenharju & Pouru-Mikkola 2022.
- 11 Ks. esim. Masini 2006; Miller 2018.
- 12 Ahvenharju & Pouru-Mikkola 2022, 389.
- 13 Voros 2003.
- 14 Slaughter 1991; Voros 2003.
- 15 Ks. esim. Masini 2006; Sardar (ed.) 1999; Siivonen 2020, 445.
- 16 Ahvenharju & Pouru-Mikkola 2022, 389.
- 17 Pouru-Mikkola 2022, 430.
- 18 Paaskoski et al. 2022, 9.
- 19 Paaskoski et al. 2022, 11, 15; Siivonen 2020.
- 20 Paaskoski et al. 2022, 12–18.
- 21 Paaskoski et al. 2022, 9, 23.

LÄHDELUETTELO

- Ahvenharju, Sanna & Pouru-Mikkola, Laura 2022. ”Tulevaisuustietoisuus ja tulevaisuuslukutaito – kuinka kohtaamme, kuvittelemme ja käytämme tulevaisuutta?” *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*, 389–399. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemian julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto: Turku.
- Amara, Roy 1981. ”The futures field: Searching for definitions and boundaries.” *The Futurist vol. 15, 1981:1*, 25–29.
- Bell, Wendell 1997. *Foundations of Futures Studies: History, Purposes, and Knowledge*. Human Science for a New Era vol. 1. Transaction Publishers: New Brunswick & London.
- Ekosaari, Maija & Jantunen, Sari & Paaskoski, Leena 2013. *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*. Museoviraston ohjeita ja oppaita 3. Museo 2015 & Museovirasto: Helsinki. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoille.pdf> (30.1.2024).
- ICOM Finland 2023. *Museomääritelmä*. <https://icomfinland.fi/museomaaritelma/> (30.1.2024).
- Jouvenel, Bertrand de 1967. *The Art of Conjecture*. Basic Books: New York.
- Lätti, Risto & Malho, Maria & Rowley, Christopher & Frilander, Oona 2022. ”Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustaulukkomenetelmällä.” *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*, 313–336. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemian julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto: Turku.
- Masini, Eleonora 1993. *Why Futures Studies?* Grey Seal Books: London.
- Masini, Eleonora 2006. ”Rethinking futures studies.” *Futures vol. 38, 2006:10*, 1158–1168.
- Miettinen, Timo 2020. *Sivistysihanteen jäljillä. Sivistys on aina elänyt ajassa ja ollut mukana muutoksessa*. Sitra muistio. Sitra: Helsinki.
- Miller, Riel 2018. ”Introduction. Futures Literacy: transforming the future.” *Transforming the Future. Anticipation in the 21st Century, 1–12*. Ed. Riel Miller. Routledge: London.
- Museovirasto 2023. *Suomen museot 2022, Museotilasto*. Tilastokortti 1/2022. https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Tilastokortti_1_2022.pdf (30.1.2024).
- Paaskoski, Leena & Siivonen, Katriina & Vähäkari, Noora & Latvala-Harvilahti, Pauliina & Pelli, Päivi & Granlund, Maria & Hujala, Teppo 2022. *Dynaaminen museo ja tulevaisuusperintöverstas. Käsikirja museoiden ekosiaaliseen sivistystyöhön*. Luston julkaisuja 6. Suomen Metsämuseo Lusto: Savonlinna.
- Pouru-Mikkola, Laura 2022. ”Tulevaisuudentutkimuksella on annettavaa kansallisen ennakkoinnin kehittämiseen.” *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*, 428–434. Toim. Hanna-Kaisa Aalto, Katariina Heikkilä, Pasi Keski-Pukkila, Maija Mäki & Markus Pöllänen. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemian julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto: Turku.
- Sardar, Ziauddin (ed.) 1999. *Rescuing All Our Futures. The Future of Futures Studies*. Praeger: Westport.

Siivonen, Katriina 2020. "Metsäsuhde kulttuurisesti kestävässä tulevaisuusperintönä." *Metsät ja kulttuurinen kestävyys*, 10–23. Toim. Leena Paaskoski, Heikki Roiko-Jokela & Marko Rikala. Vuosilusto 13. Lusto - Suomen Metsämuseo & Metsähistorian Seura: Punkaharju.

Slaughter, Richard A. 1991. "Changing images of futures in the 20th century." *Futures vol. 23, 1991:5, 499–515*.

Voros, Joseph 2003. "A generic foresight process framework." *Foresight vol. 5, 2003:3, 10–21*.

LIITTEET

Liite 1 Museoalalle suunnatun tulevaisuusperintöverstaan ohjelmarunko

1. JOHDANTO	
5 min	Tervetulosanat ja johdanto päivän teemaan
10 min	Verstaan ohjeistus painottaen osallistujien yhdessä luoman tulevaisuusperinnön (osiot 4-5) merkitystä ja tulosten siirtymistä arkeen osallistujien mukana, päivän kulku ja jako pienryhmiin
2. MENNEISYYDEN TULEVAISUUDET JA NYKYHETKEN MUUTOSTARVE – 35 MINUUTTIA	
5 min	Aistiharjoitus: Vanhojen museoesineiden tunnustelua silmät kiinni
10 min	Kansallismuseo vai eikö? teksti Suomen Muinaismuisto-yhdistyksen kuukausilehdestä vuodelta 1894
20 min Keskustelu pienryhmissä	Minkälaisen sivistystehtävän edessä museot olivat 1800-luvulla? Minkälaista on ollut 1800-luvun yleisötyö? Millaisia tavoitteita ja toimenpiteitä on ollut tuohon aikaan? Pohdinnat kirjataan ylös kussakin ryhmässä yhteiseen pohjaan.
<i>TAUKO 5-10 MIN</i>	
3. TULEVAISUUSHYPPY – 35 MINUUTTIA	
5 min	Aistiharjoitus: Omituisten "tulevaisuuden" esineiden tunnustelua silmät kiinni
5 min	Tulevaisuustarina: Museovisio vuonna 2073
25 min Keskustelu pienryhmissä	Millaista sivistystyötä museot tekevät vuonna 2073? Mikä on yllättävää, mikä erilaista? Pohdinnat kirjataan ylös kussakin ryhmässä yhteiseen pohjaan.
<i>TAUKO 5-10 MIN</i>	
4. TULEVAISUUSPERINNÖN LUOMINEN – 30 MINUUTTIA	
30 min	Paluu nykyhetkeen. Mitä tekoja voimme tehdä suhteessa toivottuihin tulevaisuuden tiloihin? Mitä voin itse tehdä? Pohdinnat kirjataan ylös yhteiseen pohjaan. Lopuksi päätetään, mitä jaetaan yhteisesti kaikille osallistujille.
5. TULEVAISUUSPERINTÖJEN JAKAMINEN JA KESKUSTELU – 30 MINUUTTIA	
20 min	Ryhmät esittelevät tulevaisuusperintönsä ja niistä keskustellaan yhdessä.
10 min	Loppusanat. Palautekysely.

Liite 2 *Tulevaisuuden metsäammattilainen -verkkokyselyn kysymyksiä*

1. Mikä on tulevaisuuden metsäammattilaisen nimi?
2. Mitä hän on opiskellut? Mikä on hänen ammattinimikkeensä?
3. Miksi hän on hakeutunut metsäalalle?
4. Millaista osaamista ja taitoja hänellä on?
5. Millainen on 2070-luvun metsäammattilaisen tavanomainen työpäivä? Millaisia työtehtäviä päivään kuuluu?
6. Minkälaiset arvot hänellä on? Minkälainen metsä-suhde hänellä on?
7. Millaisten organisaatioiden kanssa hän tekee yhteistyötä?
8. Minkälaista tulevaisuuden metsäalaa hän rakentaa?
9. Mikä on tulevaisuuden metsäammattilaisen motto?
10. Vapaa sana: haluatko kertoa lisää tulevaisuuden metsäammattilaisesta?

Liite 3 *Tulevaisuusteemaisen museosuunnistuksen kysymyksiä*

1. Miten metsät kuuluvat elämääsi nyt ja tulevaisuudessa?
2. Miten tulevaisuuden Suomessa kuljetetaan puuta metsästä tuotantoon?
3. Millaisia metsiä on tulevaisuuden Suomessa?
4. Millaisia työvälineitä ja koneita metsätyöntekijät tulevaisuudessa käyttävät?
5. Millaisia metsäalan ammatteja tulevaisuudessa on?
6. Mihin puuta tulevaisuudessa käytetään?
7. Millaisen metsään liittyvän uutisotsikon haluaisit lukea vuonna 2050?
8. Millaista metsään liittyvää uutisotsikkoo et haluaisi lukea vuonna 2050?

LUSTON JULKAISUJA -SARJA

1. METSÄSUHTEIDEN KENTTÄ (2017)

Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen & Leena Paaskoski

2. METSÄSUHDEMETELMÄ (2019)

Tuulikki Halla, Reetta Karhunkorva, Sirpa Kärkkäinen & Leena Paaskoski

3. LUSTON MALLI - MUSEO, SIDOSRYHMÄT JA YHTEISKUNTA (2020)

Anna-Kaisa Koski, Reetta Karhunkorva & Leena Paaskoski

4. KATSAUS METSÄALAN TULEVAISUUSTÖIHIN (2021)

Teppo Hujala, Päivi Pelli, Jakob Donner-Amnell & Leena Paaskoski (toim.)

5. METSÄKULTTUURINEN KESTÄVYYS (2022)

Leena Paaskoski, Matti Heikurainen & Pauliina Latvala-Harvilahti (toim.)

6. DYNAAMINEN MUSEO JA TULEVAISUUSPERINTÖVERSTAS. KÄSIKIRJA MUSEOIDEN EKOSOSIAALISEEN SIVISTYSTYÖHÖN (2022)

*Leena Paaskoski, Katriina Siivonen, Noora Vähäkari, Pauliina
Latvala-Harvilahti, Päivi Pelli, Maria Granlund & Teppo Hujala*

Suomen
Metsämuseo

LUSTO

